

OD DANTEJEVE JAME PA TJA DO VODOBRUHCA

Besedilo: Jože Jerman Jeri

»Imamo čudovito naravo, vedno lepše hotele, prekrasne kampe, skratka, imamo vse, kar potrebujemo za kakovosten turizem, zdaj nam manjka še pika na i,« je dejala nekdanja predsednica mariborske skupščine in nekdanja veleposlanica v Parizu ter svetovna popotnica, ki se te dni odpravlja, da bo obiskala v Južni Ameriki svojo 109., 110. in 111. državo. In to ne tako, da si jo samo turistično ogleda, površno, ampak tako, da se spozna z njihovo zgodovino, z ljudmi, običaji, legendami.

Magdalena Tovornik je dejala, »Premalo je, da tujcu, ki pride k nam na turistični obisk, sredi Prešerca povemo, da smo pod spomenikom največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna, pa konec. Kot da ta pesnik ni imel drugega življenja, da ni na vzhodnem koncu čudovitega trga v gostilni Pri sivem volku s prijatelji popival pozno v noč in strmel v okno, s katerega je v rahlo okajeno in precej glasno družbo ljubljanskih literatov strmela njegova literarna muza Primicova Julija. No ja, to ni isto okno, ne ista hiša, kjer je danes doprski kip Julije v Wolfovi ulici, ki ga je po navdihu izdelal kipar Tone Remškar. Je dvojnik, kajti original so zaradi slabega zraka umaknili. Prav je tako, saj so tudi Robbov vodnjak treh kranjskih rek umaknili v primernejši prostor, pa nihče danes ne pomisli, da gleda dvojnik.

Današnje Wolfovo ulico so nekoč imenovali Gledališka, Primicova Julija pa tudi ni dolgo živela tam, saj se je dokaj mlada poročila s plemičem Scheuchenstuelom, za katerega pravijo, da je bil dokaj robot možak. Julija pa je v mladem Prešernu vzbudila takšno iskrico ljubezni, da ji je napisal Sonetni venec, vendar z akrostihom Primicovi Juliji. Ljubezen rodi najlepše pesmi.

No, in če smo že v Ljubljani, lahko povemo, da ni toliko časa nazaj, kar smo ob breg Ljubljanice položili kip bo-

ginje Ljubljanskega barja in reke Ljubljanice Ekvorne, umetniško delo kiparja Frančiška Smerduja. Da nam je še vedno govoriti o legendarnih Argonavtih in njihovem vodji Jazonu pa da znamo oživiti Prešernovega Povodnega moža in še kaj.

Ob bregu Ljubljanice leži kip boginje Ljubljanskega barja Ekvorne.

Hudičev most

Pa pojdemo na gornjo Primorsko, najprej v Tolmin, kjer so znani združiti prekrasna Tolminska korita z legendami. Tako združiti, da imajo dandanes problem z obiskovalci, ki jih je odločno preveč in jih morajo v Korita spuščati samo določeno število.

Tolminska korita je skupno ime za korita Tolminke in Zadlaščice, ki sodita med največkratnejše naravne znamenitosti na Tolminskem. Korita so najnižja in verjetno najlepša vstopna točka v Triglavski narodni park. In kaj vse vidite na svoji poti? Tam je termalni izvir pa Hudičev most, eden številnih hudičevih mostov v Sloveniji, ki se nad spenjenim potokom pne 60 metrov. Videli boste Medvedovo glavo in Zadlaško jamo, ki so jo poimenovali tudi Dantejeva jama. Zadlaška jama, imenuje se po vasi Zadlaz blizu Tolmina, je dolga 1140 metrov, globoka 41 metrov, v njej pa so tudi tri dvorane. Znani italijanski pesnik Dante Alighieri je leta 1319 obiskal patriarha Pagana del Torreja v gradu na Kozlovem robu in je takrat obiskal tudi Zadlaško jamo. Nanj je naredila tako divji vtis, da je v njej našel navdih za Pekel v svoji slavni pesnitvi Božanska komedija. Pozor! Jamo lahko obiščete samo v spremstvu jamskega vodnika.

Dante je bil prepirljiv politik

Dante Alighieri sploh ni bil tako miren, mil poet, kot si ga predstavljamo. Da je bil pogumen možakar, pove že dejstvo, da si je upal ogledati Zadlaško jamo, svoje pa so povedali tudi potomci njegovih sosedov. Tako so se v kraju Fiesole v bližini Firenc, kjer je nekoč Dante živel, odločili, da jo bodo obnovili. Kljub temu, da Danteja niso imeli tako v čisljih, saj so mu zato, ker se je kot lokalni politik nenehno prepiral, leta 1302 hišo zaplenili in ga izgnali iz Firenc.

Na Tolminskem je veliko naravnih znamenitosti, kljub vsem pa je med najbolj privlačnimi delo človeških rok in spomina, do katerega je 10 km daleč po cesti Tolmin–Zatolmin–Polog. S planine Polog se vzpne pot do spominske cerkvice Sv. Duha na Javorci, na višini 571 metrov, postavljene sre-

Zadlaška jama, imenuje se po vasi Zadlaz blizu Tolmina, je dolga 1140 metrov.

di senožeti. Leta 1916 so jo po načrtih slikarja in arhitekta Remigijsa Geylinga zgradili vojaki avstro-ogrske vojske v spomin na tisoč padlih sobojevnikov, ki so obležali na vrhovih Sleme, Batognica, Vodil vrh, Mrzli vrh in Vrh nad Peski. Spodaj kamnita, zgoraj lesena stavba ima v notranjosti secesijsko opremo in dekoracije, deloma izdelane na dunajski Akademiji za umetnost in obrt. V lesene plošče ob stenah so vžgana imena 2565 padlih vojakov, ob njih pa je v latinščini napis: »Prek grobov ne seže jeza sovražnikov.« Cerkvico so kot najlepši spomenik 1. svetovne vojne na ozemlju Slovenije razglasili za kulturni spomenik državnega pomena, leta 2018 pa je prejela Znak evropske dediščine. Nad vhodom se dviga zvonik s sončno uro, grbom Avstro-Ogrske monarhije in napisom PAX-MIR. Zunanost krasi osemnajst grbov dežel Avstro-Ogrske ter Reke in Trsta. In če smo že v bližini Pologa, samo v vednost. V ostenju Osojnice je samo jamarjem dostopna Pološka jama z doslej izmerjeno globino 704 metrov in je šesti najdaljši jamski sistem v Sloveniji.

Kobariški muzej je nastanjen v Mašerovi hiši, ki nosi letnico 1739.

Cerkvica Sv. Duha na Javorci, spodaj zidana, zgoraj lesena.

Čeprav ni odsev legend, je Kobarški muzej, ki je nastanjen v Mašerovi hiši, ki nosi letnico 1739 in ki so ga leta 1993 proglasili za Evropski muzej leta, najboljši pričevalec krutega časa, krutega dogodka, ki so ga poimenovali Čudež pri Kobaridu in ki je z nenadnim avstro-ogrskim napadom spremenil nadaljevanje 1. svetovne vojne. In tako kot so Avstrijci zgradili v spomin na svoje padle vojake cerkvico na Javorci, so Italijani na griču Gradič nad Kobaridom zgradili kostnico 7014 italijanskim vojakom. Seveda pa v Kobaridu na glavnem trgu ne smemo pozabiti poslikati spomenika Primorskemu slavčku Simonu Gregorčiču, dela kiparja Savinška, in skladatelja Hrabroslava Volariča, dela kiparja Kalina.

Hudič je udaril v Prestreljeniško okno

Vdolini Trente so živeli trije bogovi. Prijazni, kot se za dobre bogove spodobi. Toda kot se za legende spodobi, je bil tam tudi velikan Vodobruhec, ki je bil zloben možakar, prepirljiv, kolikor se le da, in ki je ljudem vse tja do Bovca nenehno nagajal in jim bruhal vodo. Pa so se ljudje pritožili bogovom in ti so Vodobruhca zvezali in zaprli v votlino. Odprli so mu usta, tako da je odslej bruhal bolj po malo in je voda iz izvira Soče primerno namakala dolino Soče.

Tako ena izmed Bovških legend, ki pa jih je še veliko. Pravzaprav se kar čudiš, da se je kakšna legenda ohranila, saj je Bovec preživel vse mogoče, bolj slabe kot dobre čase. Pisni viri pravijo, da je bil Bovec poseljen že leta 1174. Bil je last Oglejske cerkve, nato je bil last goriških, čedadskih in furlanskih grofov in plemičev. Potem je bil pod Habsburžani pa pod Napoleonom in spet pod Avstrijo. Leta 1903 je ves pogorel, med prvo svetovno vojno pa so izselili vse prebivalce. In tako naprej, dokler ga leta 1947 niso priključili Jugoslaviji. Pa še ena legenda, pri kateri je moral imeti vmes prste sam Hudič. Nad Bovcem je na višini 2390 metrov Prestreljeniško okno, veliko 10 x 7,5 metra. Geologi vam bodo povedali, da je nastalo s preperevanjem skalnega oboda, ljudje pa pravijo drugače: Sveta Marija in Hudič sta se odpravila proti Sveti gori in stavila, kdo bo prej na cilju. Hudič jo je mahnil po bližnjici in je tako hitel, da se je zaletel v steno Prestreljenika in naredil vanjo veliko luknjo. Nato pa je nadaljeval pot čez Stol, Mijo in Matajur, toda kaj, ko je prišel na Sveto goro, je bila Marija že tam.

Tolminska korita so ena največjastnejših naravnih znamenitosti na Tolminskem.

Nad Bovcem je na višini 2390 metrov Prestreljeniško okno, veliko 10 x 7,5 metra.

